

HET VERHAAL VAN ARJUNA

Hoofdstuk uit Vāsiṣṭha's Yoga van Swami Venkatesananda

[VI.1.52] Onderricht door Kṛṣṇa

Vasiṣṭha vervolgde:

Dat wat saṁsāra (de wereldverschijning) wordt genoemd is slechts de oorspronkelijke droom van de jīva (de eerste persoon). De droom van de jīva is niet hetzelfde als die van een persoon: de droom van de jīva wordt ervaren als de wakende staat. Daarom wordt de wakende staat als een droom beschouwd. De lange droom van de jīva wordt onmiddellijk gematerialiseerd, hoewel die onwerkelijk is en geen substantie heeft. De jīva gaat binnen de droom van de ene droom over naar de andere; en naarmate deze misvatting over de droom als zijnde de werkelijkheid intenser wordt, wordt het ervaren alsof het de werkelijkheid zou zijn. En dan wordt het werkelijke genegeerd, omdat dát dan als onwerkelijk wordt beschouwd. Wees wijs en leef zoals Arjuna die door de instructie van de Heer zal worden verlicht.

Het gehele universum verschijnt in die ene oceaan van het kosmische bewustzijn; in dat universum wonen veertien soorten wezens. Dit universum heeft reeds Yama, Candra, Surya en anderen als heersende godheden gehad. Zij vestigden de grondregels met betrekking tot goed gedrag. Wanneer de mensen echter voornamelijk zondig leven, dan trekt Yama (de god van de dood) zich voor een aantal jaren in meditatie terug, met als gevolg dat de bevolking in aantal toeneemt en explodeert.

Uit angst voor deze bevolkingsexplosie nemen de goden diverse maatregelen om dit te verminderen. Dit alles gebeurde al ontelbare keren, telkens en telkens. De huidige heerser (Yama) is Vaivasvata. Ook hij zal zich voor enige tijd in meditatie moeten terugtrekken. Wanneer de bevolking op de aarde daardoor snel toeneemt, dan zullen alle goden aan heer Viṣṇu vragen om hen te helpen. Hij zal als heer Kṛṣṇa op aarde incarneren, samen met zijn alter ego genaamd Arjuna.

Zijn oudere broer zal Yudhiṣṭhira zijn (respectievelijk de zoon van Dharma) die de belichaming van rechtvaardigheid zal zijn. Zijn neef Duryodhana zal duelleren met Bhīma, de broer van Arjuna. In deze strijd tussen de neven zullen achttien divisies gewapende mannen sneuvelen; en op deze manier zal Viṣṇu de aarde van de overbevolking verlossen.

Kṛṣṇa en Arjuna zullen de rol van eenvoudige menselijke wezens spelen. Wanneer Arjuna ziet dat de legers aan beide zijden uit zijn eigen verwanten bestaan, zal hij wanhopig worden en zal hij weigeren om te vechten. Dan zal Kṛṣṇa hem in de hoogste waarheid onderwijzen en een spiritueel ontwaken in hem teweegbrengen. Hij zal tot Arjuna zeggen: "Dit Zelf wordt niet geboren en het sterft niet; het is eeuwig en het wordt niet gedood wanneer het lichaam wordt

gedood. Hij die denkt dat het dooft of wordt gedood is onwetend. Hoe, waarom en door wie zou dit oneindige wezen (dat wat één zonder tweede en subtieler dan de ruimte is) kunnen worden vernietigd? Arjuna aanschouw het oneindige, ongemanifesteerde en eeuwige Zelf, wiens natuur zuiver bewustzijn en onaangedaan is. Je bent ongeboren en eeuwig!"

[VI.1.53] De vermaning van Arjuna

De Heer gaat door met het instrueren van Arjuna:

"Arjuna, je bent niet degene die dooft; geef deze loze egoïstische gedachte op. Je bent het Zelf dat vrij is van ouderdom en dood. Hij die vrij is van het egogevoel en wiens intelligentie niet aan iets is gehecht, die dooft niet noch is hij gebonden, zelfs al vernietigt hij de hele wereld. Laat daarom deze verkeerde gedachten, zoals: 'Dit ben ik' en 'Dit is van mij' los. Alleen vanwege deze verkeerde gedachten denk je: 'Ik word vernietigd' en alleen daardoor lijdt je. Alleen de egoïstische en onwetende persoon denkt: 'Ik doe dit', terwijl dit alles door de verschillende aspecten van het ene Zelf (oftewel het oneindige bewustzijn) wordt gedaan.

Laat de ogen zien, laat de oren horen, laat de huid voelen, laat de tong proeven. Waar is de 'ik' in dit alles? Zelfs wanneer de geest doorgaat met het koesteren van de verschillende gedachten, bestaat er niets wat als 'ik' kan worden geïdentificeerd. Terwijl al deze factoren betrokken zijn bij een handeling, eigent het 'ik' zich het doenerschap toe en lijdt dientengevolge. Om zichzelf te zuiveren handelen de yogi's louter door middel van hun geest en hun zintuigen. Hij die (ongeacht of hij nu een goede wetenschapper is of zelfs de allerbeste) met het egogevoel is behept, is in feite een slecht mens. Aan de andere kant is iemand ongebonden als hij vrij is van het egogevoel en vrij is van bezitsdrang en als hij gelijkmoedig is in geval van pijn en plezier – ongeacht of hij nu iets doet wat mag dan wel iets doet wat verboden is.

O Arjuna, daarom is je plicht als krijger (zelfs al houdt het geweld in) nobel en juist. Het beste is om die handelingen te verrichten die voor jou passend zijn (ook als ze verachtelijk en onrechtvaardig zijn). Wordt onsterfelijk door te doen wat noodzakelijk is. Zelfs de natuurlijke handeling van een dwaas is in zijn geval nobel. Hoeveel te meer geldt dit niet in het geval van een goede man! Ga tot actie over terwijl je in de geest van yoga bent gevestigd en terwijl je onthecht bent aan de actie; zo zal je niet worden gebonden.

Wees in vrede, net zoals ook Brahman vrede is. En laat jouw handeling er een van de natuur van Brahman zijn. Door op deze wijze alles te doen als een offer aan Brahman, word je onmiddellijk Brahman. De Heer woont in allen. Straal als de Heer die door iedereen wordt vereerd, door al je handelingen als een offer aan hem op te dragen. Word een ware sanyāsin (onthechte) door ferm afstand te nemen van alle gedachten en ideeën; zo zal je je bewustzijn bevrijden.

Het gestopt zijn van de gedachten en de ideeën (respectievelijk de mentale verbeeldingen) en het gestopt zijn van de zware psychologische conditioneringen,

dat is het hoogste Zelf (oftewel Brahman). Het streven hiernaar wordt zowel yoga als wijsheid (jñāna) genoemd; de overtuiging dat alleen Brahman alles is (inclusief de wereld en het 'ik'), dat wordt 'het alles aan Brahman offeren' (Brahmārpaṇam) genoemd."

De Heer geeft onderricht aan Arjuna:

"Brahman is zowel van binnen als van buiten leeg (ongedifferentieerd en homogeen). Het is geen waarneembaar object, noch is het verschillend van dat wat waarneemt. De wereldverschijning rijst er in op als een miniem deeltje bewustzijn. Vanwege het feit dat de 'wereld' slechts een verschijning is, is het in werkelijkheid leegte en onwerkelijk. Het is mysterieus dat er in dit alles het gevoel van 'ik' oprijst, hetgeen zelfs in vergelijking met deze wereldverschijning zeer klein is! Het oneindige wordt door dit alles niet verdeeld, maar toch lijkt het te worden verdeeld door dit 'ik'-gevoel. Net zoals het 'ik' niet van het oneindige bewustzijn verschilt, zo verschillen materiële objecten zoals een pot en levende wezens zoals een aap niet van elkaar. Wie zou zich aan dit 'ik' willen vastklampen? Waarom zou je je niet aan het oneindige bewustzijn vastklampen, dat alleen door zijn eigen mysterieuze energie als dit alles verschijnt? Dit begrip en de daaruit voortkomende afwezigheid van begeerte naar het genieten van de vruchten van onze natuurlijke handelingen, staat bekend als 'verzaken' (sanyāsa). Verzaken is afstand doen van hoop en ambitie. Wanneer men de aanwezigheid van de Heer in alle verschijningen en veranderingen ervaart en wanneer men alle misleiding van dualiteit uitbant, wordt dat als de overgave aan de Heer beschouwd, respectievelijk het offeren van het Zelf en van alles aan de Heer.

Ik ben hoop, Ik ben de wereld, Ik ben handeling, Ik ben tijd, Ik ben de ene en Ik ben ook de vele. Verzadig je geest daarom met Mij, wees Mij toegewijd, dien Mij en groet Mij. Wanneer je op deze wijze continu met Mij bent verenigd en Mij als je hoogste doel beschouwt, dan zul je Mij bereiken.

O Arjuna, ik heb twee vormen: de gewone vorm en de hoogste vorm. De gewone vorm is dat wat handen, etc., heeft en dat de hoorn, de discus en het werpnet, etc., draagt. De hoogste vorm is zonder begin en einde, één zonder tweede. Het wordt onder andere Brahman, het Zelf, het hoogste Zelf, etc., genoemd. Zolang iemand nog niet volledig spiritueel is ontwaakt, zolang moet hij de gewone vorm vereren. Door die verering zal hij spiritueel ontwaken en dan zal hij de hoogste vorm kennen, waardoor hij niet opnieuw wordt geboren.

Ik bemerk dat jij door mijn onderricht bent ontwaakt. Neem het Zelf in alles en alles in het Zelf waar, terwijl je steeds in yoga gevestigd blijft. Hij die zo is gevestigd, wordt niet opnieuw geboren, zelfs al blijft hij hier zijn natuurlijke handelingen verrichten. Het idee van eenheid wordt gebruikt om het idee van veelheid teniet te doen. Het idee van het Zelf (het oneindige bewustzijn) wordt gebruikt om het idee van eenheid teniet te doen. Het Zelf kan noch als bestaan, noch als niet-bestaan worden begrepen, het is wat het is.

Het innerlijke licht dat als het zuivere ervaren in alle wezens schijnt, dat alleen is het Zelf dat met het woord 'ik' wordt aangeduid, dit is beslist waar.

De Heer gaat verder met het onderrichten van Arjuna:

Het zuivere ervaren van smaak (dat in alle substanties in de wereld bestaat) is het Zelf. Het vermogen om te ervaren dat in alle wezens bestaat is het alomtegenwoordige Zelf. Het bestaat in alles, net zoals boter in melk bestaat.

Net zoals er bij een collectie van duizend potten zowel binnen als buiten de potten ruimte (onverdeeld en ondeelbaar) bestaat, zo bestaat het Zelf dat alle wezens in de drie werelden doordringt. Net zoals de rijgdraad in een parelsnoer onzichtbaar blijft, zo verbindt ook het Zelf alles en houdt het alles bijeen terwijl het zelf onzichtbaar blijft. Die waarheid, respectievelijk die werkelijkheid wordt het Zelf genoemd. Het Zelf dat alles doordringt, vanaf de schepper Brahmā tot aan het grassprietje toe.

In deze Brahman bestaat een kleine manifestatie die ook Brahman is: en dat wordt hier op grond van onwetendheid en misleiding de 'ik-ben-heid' en de wereld genoemd. O Arjuna, als dit alles het ene Zelf is, wat is dan de betekenis van uitdrukkingen zoals: 'Dit is gedood' en 'Hij doodt' en wat is de betekenis van 'goed' en 'niet goed', 'ongelukkig zijn' etc.? Hij die weet dat het Zelf de getuige van al deze veranderingen is en die weet dat het Zelf onveranderlijk is en dat het niet wordt geraakt door al deze veranderingen, kent de waarheid.

Ook al gebruik ik uitdrukkingen die diversiteit suggereren, de werkelijkheid is non-duaal. Al dit komen en gaan, schepping en oplossing, zijn niet verschillend van het Zelf. Het Zelf is de natuur van de totaliteit van bestaan, net zoals hardheid karakteristiek is voor een rots en vloeibaarheid de natuur is van golven.

Hij die het Zelf in alles en alles in het Zelf ziet en ziet dat het Zelf niets doet (zijnde niet dual), ziet de waarheid. Net zoals goud de werkelijkheid is in alle sieraden die van goud zijn gemaakt (wat ook maar hun vorm of grootte is); net zoals water de werkelijkheid is in alle golven en rimpelingen in de oceaan (wat ook maar hun vorm of grootte is) zo is het hoogste Zelf (oftewel het oneindige bewustzijn) de enige werkelijkheid in dat wat zich als een wereld met allerlei verschillende wezens laat zien.

Waarom lijdt je dan zo onnodig? Wat bestaat er in al deze veranderlijke verschijnselen, dat maakt dat je hart daaraan toegewijd zou moeten zijn? Door zichzelf op deze wijze te bevragen, zwerven de bevrijden in totale vrijheid en geheel in evenwicht in deze wereld rond. Omdat hun wensen zichzelf (de wensen) teniet hebben gedaan, omdat hun misleiding is verdreven, omdat ze onthecht zijn aan wat dan ook en omdat ze ferm in zelfkennis zijn gevestigd, omdat ze zijn bevrijd van ieder gevoel van dualiteit (wat geluk en ongeluk wordt genoemd), bereiken de wijzen de hoogste staat."

[VI.1.54] Over handelen in niet-handelen en niet-handelen in handelen

De Heer gaat verder met het onderrichten van Arjuna:

"Luister opnieuw naar wat ik je ga zeggen. Ik zeg dit voor je eigen bestwil, omdat je me dierbaar bent.

Verdraag ieder plezier, iedere pijn, hitte en kou, waar je ook maar aan wordt onderworpen; ze komen en gaan. Ze behoren niet tot het Zelf, dat zonder begin en einde is en dat vrij is van differentiatie. De zintuigelijke ervaring komt tot bestaan door de misleiding over het contact met de denkbeeldige elementen. Hij die dit weet en die onaangedaan blijft komt voor bevrijding in aanmerking. Wanneer alleen het Zelf bestaat, van waaruit zouden plezier en pijn kunnen oprijzen? Als alleen het hoogste Zelf alomtegenwoordig is, dan bestaan plezier en pijn niet. Het onwerkelijke heeft geen bestaan en het werkelijke verdwijnt niet.

Het Zelf verheugt zich niet in plezier noch wordt het door pijn verdrietig! Het is de onbewuste geest die (wonend in het lichaam) pijn ervaart. Wanneer het lichaam aftakelt, wordt het Zelf niet aangetast. Er bestaat los van het Zelf niet zoiets als het lichaam, etc., noch bestaat er zoiets als pijn, etc. Wat wordt er dan ervaren en door wie? Hij die volledig ontwaakt is, is daarom vrij van deze misleiding. Net zoals de misleiding van een slang in het touw door een juist begrip verdwijnt, zo verdwijnt door het spiritueel ontwaken de misleiding over het lichaam, over verdriet, etc. Een juist begrip (oftewel spiritueel ontwaken) is te beseffen dat de universele Brahman niet wordt geboren en niet sterft.

Vernietig de krachten van misleiding zoals trots, verdriet, angst, verlangen en ook pijn en plezier. Dergelijke paren van tegenstellingen zijn denkbeeldig. Wees gevestigd in eenheid. Je bent de ene oceaan van bewustzijn. Pijn en plezier, winst en verlies, overwinning en nederlaag komen voort uit onwetendheid. Blijf daarom door hen onaangedaan. Wat je ook maar doet, eet, in aanbidding offert en geeft – dat alles is het Zelf. Wat ook maar je innerlijke wezen is, dat zal je zeker bereiken. Vul daarom je gehele wezen met Brahman teneinde de realisatie van Brahman te bereiken.

Degene die handelen in niet-handelen en niet-handelen in handelen ziet, is wijs en hij volbrengt alles. Wees niet gehecht aan de vruchten van handeling noch gehecht aan niet-handelen. Gehechtheid is werkelijk 'doenerschap'; het is ook 'niet-doenerschap' (iemand kan vanuit egoïsme denken in termen van 'Ik doe' of 'Ik doe niets'). Beiden zijn aspecten van dwaasheid, laat dwaasheid daarom los. Laat de gedachte van diversiteit los, zelfs wanneer je met verschillende handelingen bezig bent. Je bent niet de doener van handelingen. Hij wordt als een wijs mens beschouwd wiens handelingen in het vuur van zelfkennis worden verbrand en die daardoor vrij is van verlangen. Hij die de fysieke organen beteugelt, maar wel mentale ervaringen van plezier koestert, is een hypocriet. Maar hij die de zintuigen van de geest beteugelt en vrij van gehechtheid met het fysieke lichaam handelt, is een superieur persoon. Hij in wiens hart de opkomende wensen zichzelf – net zo

gemakkelijk als dat de rivieren in de oceaan stromen – tenietdoen, is in vrede en niet de mens vol verlangens."

[VI.1.55] Over het Zelf en het niet-Zelf (individu)

De Heer gaat verder met het onderrichten van Arjuna:

"Zonder iets te verwerpen en zonder het egoïstische gevoel van: 'Ik geniet' of 'Ik lijd', zou men in alle natuurlijke situaties in een evenwichtige staat moeten verblijven. Projecteer niet het gevoel van: 'Dit is het Zelf' (het bewustzijn) op dat wat niet het Zelf is (niet-bewustzijn). Wanneer het lichaam vergaat, gaat er niets verloren. Het Zelf vergaat nooit! Het Zelf is per definitie het onverwoestbare en oneindige bewustzijn. Laat zelfs de gedachte: 'Het Zelf is vergankelijk' nooit in de geest opkomen. Dat wat vergaat, dat wat verandert, dat zijn slechts die gedachten van: 'Dit is verloren' en 'Dit is verkregen'. Het eeuwige en oneindige Zelf zal altijd de werkelijkheid zijn en het onwerkelijke heeft geen enkel bestaan. Het alles en overal in doordringende Zelf is onvergankelijk. De lichamen kennen een einde, maar het Zelf (het oneindige bewustzijn) is eeuwig. Het Zelf (het oneindige bewustzijn) is één en niet dual. Wat overblijft als elk gevoel van dualiteit helemaal is losgelaten, dat is het Zelf, dat is de hoogste waarheid."

Arjuna vraagt:

"O Heer, wat is dan dood, en wat is dan dat wat hemel en hel wordt genoemd?"

De Heer antwoordt:

"De jīva (de levende ziel, de persoonlijkheid) leeft in het net dat door de elementen (aarde, water, vuur, lucht en ruimte) en ook door de geest en door het intellect wordt geweven. En die jīva wordt door de latente neigingen (voorbij impressies, herinneringen, etc.) meegesleurd en zit gevangen in de kooi die het lichaam wordt genoemd. Na verloop van tijd wordt het lichaam oud; de jīva treedt uit het lichaam, net zoals sap dat uit een blad wordt geperst. De jīva verlaat het lichaam en neemt de zintuigen en de geest mee en gaat weg, net zoals geur zijn oorsprong verlaat en weggaat. Het lichaam van de jīva is niets anders dan de vāsanā (overgebleven impressies) die in het lichaam verzameld zijn. Wanneer de jīva het lichaam heeft verlaten, wordt het inert en dat wordt dan 'dood' genoemd.

Waar de jīva (die als natuur de levenskracht of prāṇa heeft) ook maar in de ruimte ronddwaalt, daar ziet hij al die vormen die door zijn eigen voorbije vāsanā's (impressies) worden gevormd. Deze voorbije impressies kunnen alleen door intense zelfinspanning worden vernietigd. Men moet zelfinspanning nooit opgeven, zelfs niet als de bergen zouden verpulveren en de wereld ten onder zou gaan. Zelfs de hemel en de hel zijn slechts projecties van deze impressies (vāsanā's).

De vāsanā rees in onwetendheid en dwaasheid op en het verdwijnt alleen wanneer zelfkennis begint te dagen. Wat is de jīva anders dan de vāsanā of de mentale conditionering, hetgeen (om het nog maar eens te zeggen) een ijdele inbeelding, respectievelijk een gedachtenspinsel is? Hij die in staat is om (terwijl hij nog fysiek in deze wereld leeft) deze vāsanā los te laten, van zo iemand wordt

gezegd dat hij bevrijd is. Hij die de vāsanā niet heeft losgelaten is gebonden (zelfs als hij een groot geleerde is)."

[VI.1.56] Beschrijving van de geest

De Heer gaat verder met het onderrichten van Arjuna:

"Wees een bevrijde ziel door je mentale conditionering los te laten. Wees van binnen kalm en koel en geef verdriet op dat door verwantschap wordt veroorzaakt. Laat zelfs de minste twijfel over ouderdom en dood los, kijk met een blik zo ruim als de lucht, wees vrij van aantrekking en daardoor ook van afkeer. Verricht iedere handeling die ook maar natuurlijk voor je is. Er is hier niets dat vergaat. Zo is de natuur van de bevrijde wijze. Het is slechts de dwaas die denkt: 'Ik zal dit nu doen' en 'Ik zal dit nu loslaten'.

De zintuigen van een bevrijde wijze zijn op een natuurlijke en ferme wijze in zijn eigen hart gevestigd. Het is de geest (hart) dat de afbeelding van de drie werelden op het canvas van het oneindige wezen verft. De geest creëert verdeling en verdeeldheid. In werkelijkheid bestaat er geen verdeling, want de verdeling die in deze schepping wordt waargenomen is immers slechts het schilderij van onze eigen geest. Ruimte is absolute leegte. De wereldverschijning verschijnt en verdwijnt echter in een oogwenk in de geest! Omdat het Zelf (waar de wereld door de geest op geschilderd is) de hele schepping doordringt, lijkt de schepping werkelijk te zijn. Maar bij juist onderzoek lost het op in het Zelf.

Noch 'zij' bestaan, noch 'jij' bestaat. Waarom zou je dan verdriet hebben? In zuivere ruimte is er geen handeling of beweging, want deze beweging of handeling is de leegte zelf. Zuivere ruimte is dus onaangetast door gedachten als tijd, handeling, etc. Dit alles bestaat alleen in de geest, wiens idee in de vorm van deze afbeeldingen wordt uitgespreid. De zuivere ruimte is leeg. Die ruimte kan nooit worden verdeeld.

O Arjuna, nu is de gefantaseerde schepping opgelost. Het kwam door een tijdelijke misleiding tot bestaan. Het is onwerkelijk; toch is de geest in staat om deze fantasie in een oogwenk te creëren. Het (de geest) laat een kort moment op een eeuwigheid lijken, het laat een beetje op heel veel lijken en het laat het onwerkelijke lijken op het werkelijke; zo is deze illusie ontstaan. Het is deze tijdelijke misleiding die als de wereldillusie lijkt voort te bestaan en die in de ogen van de onwetende een niet te ontkennen en solide werkelijkheid is.

Echter, omdat deze wereldverschijning op de werkelijkheid van het oneindige bewustzijn is gebaseerd, zijn argumenten over zijn werkelijke of onwerkelijke natuur van weinig belang. Het is echt een groot wonder dat deze wereld van diversiteit in het ondeelbare oneindige bewustzijn verschijnt. Het is echter niet meer dan een schilderij van een danseres, met alle verschijnselen als de verschillende delen en met de goden, demonen en andere wezens als haar ledematen. Het is niets anders dan hun bestaansgrondslag dat nooit een verandering heeft ondergaan. Het is het oneindige, ondeelbare bewustzijn."

[VI.1.57, 58] Zoals een spiegelbeeld bestaat de wereld in Brahman

De Heer gaat verder met het onderrichten van Arjuna:

"Het is werkelijk een groot wonder: eerst verschijnt er een beeld en vervolgens rijst er een fragmentatie in op. Het beeld bestaat slechts in de geest. Wat er ook maar wordt gedaan, dat wordt door leegte in leegte (ruimte) gedaan; leegte lost in leegte op; leegte geniet van leegte; leegte doordringt leegte. Wat er ook maar lijkt te bestaan, dat is doordrongen van de vāsanā's (psychologische conditionering, mentale beelden). De wereldverschijning is illusoir. Het bestaat in Brahman zoals er een beeld in een spiegel bestaat – ontastbaar en zonder gaten (onderbrekingen) en verdelingen – en het is niet verschillend van Brahman. Zelfs dat wat vāsanā wordt genoemd is in essentie op het oneindige bewustzijn gebaseerd en verschilt er niet van.

Hij die niet vrij is van de ketenen van vāsanā's is stevig aan zijn illusies gebonden. Zelfs als er slechts een vleugje vāsanā (oftewel mentale conditionering) over is gebleven, dan zal het snel tot een enorm groot bos van saṃsāra (wereldverschijning, de kringloop van geboorte en dood) uitgroeien. Maar als door voortdurende inspanning dit zaad van vāsanā door het vuur van juist begrip en zelfkennis wordt verbrand, dan zal dat verbrande zaad geen verdere gebondenheid meer veroorzaken. Hij wiens vāsanā's op deze manier worden verbrand, zal niet door pijn en plezier verloren gaan; hij leeft in deze wereld zoals een lotusblad in het water."

Arjuna zegt:

"Heer, mijn misleiding is verdwenen. Door uw genade is mijn intelligentie ontwaakt. Ik ben van alle twijfel verlost. Ik zal doen wat u hebt gezegd."

De Heer rondt zijn onderwijs af:

"Als de mentale modificaties tot rust zijn gebracht, dan is de geest in vrede. Sattva rijst op. Dan is het bewustzijn bevrijd van het object. Er is zuiver, innerlijk bewustzijn. Het is alles en overal. Het is zuiver en vrij van gedachtebeweging. Het is transcendentaal. Het wordt niet bereikt, tenzij alle vāsanā's zijn gezuiverd. Net zoals hitte sneeuw doet smelten, zo lost dit bewustzijn onwetendheid op en verdrijft het. Dat wat in het universum alles is, dat wat in het universum van alles verstoken is, dat wat onuitsprekelijk is, dat wat de hoogste waarheid is – hoe moet dat worden genoemd?"

Vasiṣṭha vervolgde:

Wanneer Arjuna aldus door de Heer wordt onderwezen, dan zal hij voor enige tijd stil blijven en vervolgens zeggen: "Heer, in het licht van de zon van uw aanwijzingen is de lotus van de intelligentie in mijn hart volledig opengegaan." Na dit te hebben gezegd zal Arjuna onmiddellijk zijn wapens oppakken en zichzelf in de strijd begeven, als ware het een spel.

* * *